

חג הסוכות

צדקה תעשה לתורה – חג הסוכות

מדוע קרוי חג הסוכות "זמן שמחתנו"?

בנוסף לישיבה בסוכה, **חג הסוכות** עתיר במצוות ייחודיות כמו ניסוך המים, נטילת לולב, הקפות ובמיוחד במצוות השמחה, הניכרת במלוא תפארתה בשמחת בית השואבה. חג זה הוא אחד משלושת החגים המוגדרים בתורה כ'רגלים', בהם ציוותה התורה על העלייה לרגל. מהותו של כל אחד מהרגלים נזכרת בקידוש ובתפילה בכינוי שנתנו לו אנשי כנסת הגדולה. בפסח אנו מוסיפים "זמן חרותנו", בשל היציאה מעבדות לחרות ביציאת מצרים שחלה במועד זה. בשבועות אנו מזכירים "זמן מתן תורתנו", מכיוון התורה ניתנה בחג השבועות. אך כאשר אנו מגיעים לט"ו בתשרי, המועד בו חל חג הסוכות, אין אנו מוצאים בתורה אירוע ייחודי שחל ביום זה. התורה מנמקת את מצוות הישיבה בסוכה, "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". ואם קיומו של החג קשור לאירוע זה, הרי מן הראוי היה לקיימו בפסח, שכן זה היה המקום הראשון בו חנו, מייד לאחר צאתם ממצרים, "ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסוכת" (אם נעיין בנוסח הקידוש ובנוסח התפילה שלו, נגלה שחג הסוכות מוכתר בתואר "זמן שמחתנו", אף שלא זכור לנו בתורה אירוע שאירע לבני ישראל וזכה לתואר דומה. ויש מקום לשאול לפשר המועד שנקבע לחג הסוכות, מדוע דוקא בתשרי? ומה פשר התואר שקיבל, "זמן שמחתנו", שהרי בכל יום אנו מצוים, "עבדו את ה' בשמחה", וברגל על אחת כמה וכמה?

נתמקד בהיבטים הייחודיים ל**חג הסוכות**, לעומת שני הרגלים האחרים – פסח ושבועות. מבין שלש הרגלים, דווקא חג הסוכות זכה להיקרא בפי חז"ל "חג" סתם, ללא הסימית **הסוכות**, או "החג" בהא הידיעה, אף אם לא הופיעה קודם לכן כל התייחסות אליו. הרגלים האחרים לעומת זאת, נזכרים בשמות מפורשים כמו פסח, חג המצות או עצרת (שבועות) וכיו"ב. גם מצד מצוות השמחה, זכה חג הסוכות ליחס מופלג, כאשר בפסח התורה אינה מזכירה כלל את מצוות השמחה. בשבועות נזכרת השמחה בתורה פעם אחת. לעומת זאת, בחג הסוכות אנו מוצאים שלושה אזכורים שונים למצוות **השמחה**: "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבועת ימים", "ושמחתם בחג... והייתם אף שמח". ולא זו בלבד, אלא התורה דורשת מאיתנו להדר בשמחה, "והייתם אף שמח", שלא נערב חלילה בשמחה מחשבות זרות של עצבות ואפילו "אדישות" חלילה.

ויש להוסיף ולשאול במה זכה חג הסוכות לחגיגות היתירה הזו? ומדוע זכה למנה יתירה של שמחה? באשר לחגיגות היתירה של חג הסוכות, אפשר למצוא לה אסמכתא מן התורה. אמנם כל הרגלים זוכים בתורה לתואר **חג**, אך הם "מסתפקים" בתואר בלבד. לעומת זאת, כאשר התורה עוסקת בחג הסוכות אנו מוצאים בנוסף לתואר **חג**, גם **ארבעה** ציונים על עשייה בפועל בתחום זה: שלושה מופעים בספר ויקרא, "**תחגו** את **חג ה'** שבועת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון", "**והגתם** אתו **חג ה'** שבועת ימים בשנה... בחודש השביעי **תחגו** אותו", ובספר דברים אזכור נוסף "שבועת ימים **תחג** לה' אלקיך במקום אשר יבחר". עובדה זו, יש בה כדי להסביר את הכינוי "**חג**" שהדביקו לו חז"ל, אך עדיין יש להבין מה משמעותו של התואר **חג**? ובמה הוא בא לידי ביטוי?

כדי להשיב, על דרך פנימיות, נפתח צוהר לתיבות **חג**, ו**שמחה** ונעלה לשורשיהן. על דרך הפשט, השם **חג** בא לציין מועד קבוע בתקופת השנה. בחפשונו אחר שורש למילה **חג**, החלופה הראשונה היא **ח.ו.ג.**, במשמעות של **לחוג**, לנוע במעגל, כפי שאנו מוצאים בתהילים קטע המתאר את דרך הילוכם של "יורדי הים באניות", בשעת סערה קשה, "**יחוגו** ויגיעו כשכור". החלופה השנייה היא **ח.ג.ג.** מלשון **חגיגה**, משמעות שלכאורה הולמת יותר את התרגשותו של העולה לרגל, "...אדם עד בית אלקים בקול רנה ותודה המון **חוגג**". ומהי החגיגה? אם נחפש שורשים אחים לשורש **חגג**, הפותחים באותיות **חג**, נמצא רק את השורש **ח.ג.ר.** במשמעות של **לחגור חגורה**. ומה **לחגורה ולחגיגה**? תפקידה של **החגורה** הוא איסוף וריכוז של שולי הבגדים, ואבזרים שונים, כמו נדן החרב, והצמדתם אל הגוף באמצעות **החגורה** המקיפה אותו, כדי למנוע את הפיזור או החשיפה, ולשפר את כושר התפקוד.

היבט נוסף של השורש **חגג** ניתן לגלות, אם נחליף את האות **ג'** באות **כ'** (אותיות מתחלפות ממשפחת החיכיות). בחילוף זה נגלה את ההיבט של הקירבה והצמידות של איש אל אחיו עד כדי **חיכוך**, אך לא על דרך השלילה חלילה, אלא על דרך הקירבה שבין אחים, של השפשוף המפשרי לבבות קפואים בחומו של המגע האוהב, וזרימת "החשמל הרוחני", המתאפשרת באמצעות המגע הגופני. גם בעגה נהוג לקרוא לאלה שמבקשים להימצא במחיצתם של אנשים רמי מעלה, "**להתחכך** עם אח"מים". מספרים על הבעל שם טוב, שכאשר רצה להראות לחסידיו תמונה שראה בעיני רוחו, היה מבקש מתלמידיו לעמוד **במעגל**, כאשר כל אחד מהם מניח את ידו על כתפו של העומד לימינו ולעצום עיניים (והבעש"ט בתוכם). סגירת המעגל הפיזי-רוחני, גרמה להם לראות את התמונה שרצה להעביר להם.

המופע הראשון של המילה **חג** בתורה, יכול ללמד על המאפיינים שלו. כאשר משה רבינו דורש מפרעה לאפשר לבני ישראל ללכת לעבוד את ה', שואל אותו פרעה, "מי נמי החלכים?". משה משיב לו "בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו ... נלך", ומנמק זאת באמרו "כי **חג ה'** לנו". על כולם, ללא יוצא מן הכלל, להיקבץ ולהתאסף סביב הקב"ה. יש **בחג** גם את היסוד של ההתקבצות הכוללת, וגם את ההיבט של **החוג**, **המחוגה המקיפה וחגה** לה מסביב למרכז המעגל, למרכז הכובד והכבוד, לקב"ה. מוטיבים אלה בולטים במיוחד ב**חג הסוכות** בו אנו מוקפים במצוות, אך לא רק מוקפים, אלא גם מקיפים. מנהג ישראל להקיף מידי יום **בחג** את הבימה בבית הכנסת פעם אחת, כשעליה מונח ספר תורה, תוך כדי

אמירת הושענא, וביום השביעי - הושענא רבא - שבע הקפות. מנהג זה הוא זכר להקפות שהקיפו הכהנים את המזבח באמירת ההלל. ומדוע קרוי חג הסוכות על שם מצוה פסיבית של ישיבה בסוכה ולא על שם מצוה אחרת, 'אקטיבית' יותר, כמו ארבעת המינים למשל, בה מנענעים את הלולב לארבע רוחות השמים, מעלה ומטה? ומסביר הרבי מליובאוויטש, שמצוה זו של הישיבה בחלל **הסוכה**, אופפת ומקיפה את היושב, והיא מתקיימת בו, בכל רגע ורגע בו הוא "יושב" **בסוכה** (אוכל, לומד ואפילו ישן). לעומת המצוות האחרות, המקוימות רק ברגע של עשייתן בפועל, והחזרה עליהן באותו היום לא תיחשב כקיומן מחדש, הרי שבמצוות הישיבה **בסוכה**, אנו זוכים לקיום מתמשך, בכל רגע של ישיבה, גם ביושבנו בה באפס מעשה, ואפילו כאשר אין אנו ערים לעובדת היותנו **בסוכה**, כמו בשעת שינה למשל.

ואיפה באה השמחה לידי ביטוי מובהק ב**חג הסוכות**? **חג הסוכות** מייצג את השמחה שבהשלמת המטרה של יציאת מצרים. בפסח יצאו בני ישראל ממצרים, הממוקמת בתחתית הסולם הרוחני, ולכן בצאתם היה מצבם הרוחני ירוד מאוד, בלי תורה ובלי מצוות, וממילא יש חוסר ניכר ב**שמחה**. לאחר מקצה שיפורים מזרחי שארך שבעה שבועות, בחג השבועות, נפתח אומנם התהליך של מתן-תורה, אך הלוחות הראשונים שוברים בשל חטא העגל ועם ישראל לא זכה לקבלם. לכן, גם שמחה זו חסרה. ביום הכיפורים שלאחר מכן, שב משה רבינו כשידייו הלוחות השניים. חג הסוכות מייצג למעשה, את **שמחת הכלולות** של הקב"ה וכנסת-ישראל, הבאה לידי ביטוי **בקבלת התורה**, המאור הגדול שהוריד משה רבינו ביום הכיפורים, ונמשכת בחגיגה ובהארה הגדלה והולכת עד **לשמחת-תורה**.

מהי מהותה של השמחה? מובא במסכת אבות דרבי נתן, "עשרה שמות נקרא שמחה, אלו הן: ששון, שמחה, גילה, רינה, דיצה...". השמחה היא שם כולל לגוונים השונים של הרגשה טובה שאדם חש, אך השמחה עצמה היא גם מקרה פרטי ברשימה הנ"ל. עניינה של השמחה הוא **אחדות ושלמות**, ולכן רמת השמחה בנויה על מעגלים שונים, מהפנים חוצה, וככל שתחושת האחדות פורצת החוצה וממלאת עוד ועוד מעגלים, כך רמת השמחה גבוהה יותר. השמחה הראשונית והחינוכית היא כאשר האדם שלם עם עצמו, ויש חיבור בין חיצוניותו הגשמית ופנימיותו הרוחנית, מוחו ולבו משתפים פעולה, ואין לו ספקות באשר לאמונתו, לדרכו, לדעותיו, לרגשותיו ולעשייתו. במעגלים הבאים מצויים כבר בני המשפחה, הסביבה, העבודה וכו'. ב"תחושת השלמות" אין הכוונה חלילה לכך שהאדם אינו רואה בעצמו כל פסול או חיסרון, אלא להיפך, שלמרות החסרונות הקיימים בו, שהוא מודע לקיומם ורואה בהם חיסרון, הוא מקבל את עצמו במצבו הקיים, אך שואף להביא את עצמו ואת סביבתו למצב מתוקן יותר. לעומת זאת, כאשר יש לאדם ספק למשל, בנושא החשוב לו מאוד, קיומו של הספק גורם להחסרה גדולה משמחתו, מכיוון שמבחינתו קיימות שתי חלופות שרק אחת מהן נכונה והוא קרוע ביניהן, ואינו שלם עם אף אחת משתייהן. לכן אמרו חז"ל ש"אין לך שמחה כהתרת ספיקות". הזיקה שבין השמחה והאחדות היא הדדית, וכמו שתחושת האחדות והשלמות מולידה שמחה, כך השאיפה לשמחה, וההשתדלות להגיע אליה, מאפשרים חיבור טוב יותר, ואחדות. ואם בגשמי כך, ברוחני על אחת כמה וכמה, כפי שהתורה מסבירה את מקור הקללות הנוחתות על האדם, "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב ללב מלב כל",

וכיצד באה מהותה של השמחה לידי ביטוי בשמה? אם נחלק את המילה שמחה לשתיים, במתכונת **שמ-חה**, נקבל מעין רמז **שם-ח-ה'**. המילה שם מלשון לשים, משמעותה גם להפוך, כמו שאנו מוצאים בפסוק "ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למצאי מים". ומה עניינן של האותיות ח' ו-ה'? האות ח' המזכירה בהגייתה את המילה **חטא**, פתוחה רק כלפי מטה, כלפי הגשמיות והיצרים. לעומתה האות ה', אמנם דומה לאות ח', אך היא כמו פרצה לעצמה צוהר גם אל הרוחניות, בחלקה העליון של הדופן השמאלית שלה. האות ה' נחשבת גם כרוחנית יותר, בשל היותה מהאותיות המרכיבות את שם ה', והדבר ניכר גם בהגייתה המחייבת הוצאת יתר של אור (רוח) לעומת שאר האותיות. המילה שמחה כמו רומזת לנו שאם נשים (=נהפוך) את האות ח' ל-ה' ונפרוץ את גדרות הגשמיות, נזכה להרבות שמחה. דוגמא להיפוך כזה הוא המעבר מהמילה **חמצ-ל-מצה**, כאשר האות ח' עוברת לסוף המילה והופכת ל-ה'.

ניתן לראות בחלוקת המילה שמחה גם רמז אחר, **שם-חה'**, כלומר שבמקום בו יש שמחה, שם ניתן למצוא **חה(=13)=אהבה=אחד**. איפה שקיימת השמחה, שם ניתן למצוא את האחדות ובמיוחד את הקב"ה, "ה' אחד". לכן מובנת השמחה הגדולה, בשל קבלת התורה, כי התורה היא האמצעי המקשר ומאחד את עם ישראל עם הקב"ה. כעת ניתן להבין את הציווי הקשה מאוד לכאורה, "והיית אף שמח"? ומה פשר הכתוב "וביום השמיני שבתון", שהרי בחג הסוכות שבעה ימים בלבד? לפי פירושו של "קול אליהו", היום השמיני חותם בעצם את חג הסוכות, אך הוא נחוג בצורה אחרת. במשך שבעה ימים אנו "עושים חימום" לקראת "יום הכלולות" (של הקב"ה עם עם ישראל), באמצעות הישיבה בסוכה, ארבעת המינים ושאר מצוות החג. בתום שבעת הימים, כאשר עברנו את הסף הנדרש של החימום, ביום השמיני, "והיית אף שמח", אינך צריך לקיים את שאר מצוות החג, אלא רק את מצוות השמחה, לשמוח ישירות ובגלוי **בשמחת התורה**, לרקוד עם ספרי התורה ולערך איתם הקפות, הטוענות אותך בהשראה לכל השנה כולה.

דבר חסידות

לאדמו"ר הזקן (בעל התניא) היה חסיד אחד שהיה אוהב את הבריות. כאשר מישהו דיבר לשון הרע, על כל אדם אחר, הוא לא היה מסוגל לשמוע והיה אומר לדובר: "מדוע אתה מתחיל מצד שמאל (הצד המחסיר – מידת הדין)? החל מצד ימין (מידת החסד)! מדוע צריך אדם זה (שאתה מדבר עליו) לסבול עתה, כשמראים לך את הרע שלך?" (מעובד מספר השיחות של אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ו ח ג ש מ ח

חנן חסן

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691